

FORUM

„Świat rzeczy szlacheckiego dworu. Kolekcje – zbiory – biblioteki – gabinety osobliwości” Wprowadzenie

Badania z zakresu historii kultury materialnej – prowadzone w oparciu o zachowane inwentarze, spisy, rachunki, rejestry czy korespondencję – przynoszą w ostatnich latach niezwykle cenne ustalenia, dotyczące nie tylko obiegu samych przedmiotów, lecz także gustów, upodobań i mody danego okresu w dziejach. Skłonność do kolekcjonowania różnych przedmiotów stanowi bowiem część ludzkiej tożsamości, niezależnie od epoki i czasu. Uchwycenie znaczenia cennych kolekcji, gromadzonych latami zbiorów, rozległych bibliotek, ale i gabinetów osobliwości przyjęto za temat wiodący konferencji naukowej zorganizowanej w Cieszyńnie w dniach 24–25 października 2024 r.

W ramach obchodów trzydziestolecia Książnicy Cieszyńskiej (1994–2024) we współpracy w Instytucie Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej została przygotowana konferencja „Świat rzeczy szlacheckiego dworu. Kolekcje – zbiory – biblioteki – gabinety osobliwości”. Do udziału zaproszeni zostali badacze specjalizujący się w takich zagadnieniach jak: biografia rzeczy, badania nad formowaniem się zjawiska luksusu oraz prestiżu, analiza kolekcji dawnych (malarstwa, porcelany, książek, zegarów, klejnotów), a także specjaliści analizujący zachowane książki, poradniki domowe, zielniki, raptularze wypełniające archiwa magnackie i szlacheckie.

Wybór miejsca konferencji był nieprzypadkowy. Książnica Cieszyńska została utworzona na początku 1994 r. i do dziś ma status biblioteki naukowej, gromadzącej w swych zbiorach dawne kolekcje książek, pochodzące z okresu od XVIII do XX w. Jej podstawowym celem jest nie tylko przechowywanie rozległych zbiorów, lecz także nadzór nad zasobem, jego ochrona i systematyczna konserwacja. Dodatkowo, pracownicy naukowcy Książnicy Cieszyńskiej od lat prowadzą działania na rzecz możliwie kompleksowego opracowania posiada-

nych zbiorów, czego efektem jest systematyczne ich wprowadzanie do obiegu naukowego. Placówka podejmuje też zadania na rzecz popularyzacji wiedzy o dawnych kolekcjach i ich właścicielach, aktywnie włączając się w nurt promowania historii lokalnej. Książnica jest też ważnym filarem polityki kulturalnej i oświatowej Cieszyna.

Spotkanie stało się okazją do wymiany efektów badań, a także doświadczeń z zakresu prowadzenia kwerend w różnych placówkach udostępniających materiały pomocne w badaniach historii kultury materialnej. Spotkanie zainaugurował Krzysztof Szelong, dyrektor Książnicy Cieszyńskiej, który przybliżył zebranym historię bogatego zasobu bibliotecznego i archiwalnego jednostki. W konferencji udział wzięli naukowcy z Polski, Czech, Słowacji i Ukrainy, z takich ośrodków naukowych jak: Univerzity Komenského, Univerzity v Českých Budějovicích, Ostravská Univerzita, Muzeum Těšínska, Národní Muzeum Praha, Uniwersytet Śląski w Opawie, Uniwersytet Warszawski, Zamek Królewski w Warszawie, Zamek Królewski na Wawelu, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach oraz Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej.

Uczestnicy konferencji wygłosili referaty w podziale na szereg paneli tematycznych, obejmujących różnorodne zagadnienia, np.: kolekcje książek, kolekcje gazet, kolekcje sakralne, kolekcje zamkowe, kolekcje magnackie i szlacheckie, zbiory rodowe, kolekcje i ich właściciele. Zakres tematyczny obejmował prezentację badań dotyczących zagadnień od końca XV do przełomu XIX i XX w. Badacze zwracali uwagę na znaczenie kolekcjonerstwa dla rozpoznania zagadnień z zakresu historii kultury, nauki, edukacji czy architektury. Zgodnie podkreślano również, że nadal kwestie te wymagają dogłębnych analiz i poszerzonych badań, szczególnie w oparciu o materiały źródłowe dotąd niewykorzystywane bądź nieznane w międzynarodowym obiegu naukowym.

Przedsięwzięcie zostało sfinansowane ze środków programu strategicznego „Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza” realizowanego w Uniwersytecie Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

Anna Penkała-Jastrzębska